

Środki zapobiegawcze

mgr Marta Pratkowiecka

Środki zapobiegawcze

- Środki zapobiegawcze to rodzaj środków przymusu stosowanych wobec oskarżonego (podejrzanego), których zasadniczym celem jest zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania. „Zabezpieczają” proces karny przed zdarzeniami, do których jeszcze nie doszło np. przed bezprawnym utrudnieniem postępowania przez oskarżonego.
- Wyjątkowo środki zapobiegawcze stosowane są w celu zapobiegnięcia popełnieniu przez oskarżonego (podejrzanego) nowego, ciężkiego przestępstwa.
- Stosowanie środków zapobiegawczych wiąże się zawsze z określonymi dolegliwościami, stanowiąc ingerencję w sferę poszanowania praw człowieka, a mianowicie prawa do wolności osobistej, prywatności, poszanowania mienia, swobody przemieszczania się. Z tego powodu przepisy określające podstawy stosowania środków zapobiegawczych podlegają wykładni ścisłej.

Środki zapobiegawcze

UWAGA!!!

- Środki zapobiegawcze stosuje się wyłącznie względem podejrzanego lub oskarżonego (nie stosujemy ich wobec osoby podejrzanej!).
- Warunkiem formalnym zastosowania środków zapobiegawczych jest uprzednie wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów.
- Przed zastosowaniem środka zapobiegawczego sąd albo prokurator stosujący środek przesłuchuje oskarżonego, chyba że jest to niemożliwe z powodu jego ukrywania się lub nieobecności w kraju.

Środki zapobiegawcze

izolacyjne

- tymczasowe aresztowanie

nieizolacyjne

- poręczenie (majątkowe, społeczne, osoby godnej zaufania)
- dozór Policji
- nakaz okresowego opuszczenia lokalu mieszkalnego
- zawieszenie w czynnościach służbowych lub w wykonywaniu zawodu
- nakaz powstrzymywania się od prowadzenia określonej działalności
- nakaz powstrzymywania się od prowadzenia określonego rodzaju pojazdów
- zakaz opuszczania kraju

Środki zapobiegawcze

- Środki zapobiegawcze mogą być stosowane aż do chwili rozpoczęcia wykonania kary (art. 249 § 4 k.p.k.), w postępowaniu przygotowawczym i jurysdykcyjnym przed sądami pierwszej i drugiej instancji, a także po uprawomocnieniu się orzeczenia.
- Jeżeli kasację wniesiono na niekorzyść oskarżonego, Sąd Najwyższy może zastosować środek zapobiegawczy, w tym także tymczasowe aresztowanie, chyba że oskarżony był uniewinniony (art. 533 k.p.k.).

Funkcje środków zapobiegawczych

- funkcja zabezpieczająca - środki zapobiegawcze zabezpieczają, chronią postępowanie karne
- funkcja prewencyjna - środki zapobiegawcze uniemożliwiają sprawcy bezprawny wpływ na prawidłowy tok postępowania
- funkcja ochronna - chronią porządek prawny i społeczeństwo przed popełnieniem przestępstwa

Niedopuszczalne jest spełnianie przez środki zapobiegawcze, a zwłaszcza tymczasowe aresztowanie, funkcji represyjnej.

Środki zapobiegawcze

- **Niedopuszczalne jest stosowanie tzw. aresztu wydobywczego, gdyż nie jest on stosowany dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego, a jedynie dla wymuszenia złożenia przez podejrzanego określonych wyjaśnień. Taki areszt stosowany jest dla osiągnięcia partykularnych celów, niezgodnych z ustawą. Niedopuszczalne jest także stosowanie tymczasowego aresztowania "w odwecie" za nieprzyznanie się do winy, odmowę złożenia wyjaśnień lub złożenie wyjaśnień sprzecznych z wersją śledczą, jak również w celu wywarcia presji na podejrzanego do przyznania się do popełnienia zarzuczonego mu czynu zabronionego, złożenia wyjaśnień, ujawnienia współsprawców i współdziałających w popełnieniu czynu.**

Środki zapobiegawcze

**Postanowienie
Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 9 lipca 2008 r.
II AKz 480/08**

Tymczasowe aresztowanie ma na celu prawidłowe zabezpieczenie toku postępowania na czas gromadzenia istotnych dowodów w sprawie i nie może spełniać funkcji kary. Nawet najbardziej dowodowo skomplikowana sprawa, szczególnie o charakterze gospodarczym czy majątkowym, nie może wydłużać go do nie akceptowanych rozmiarów.

Środki zapobiegawcze

- Środki zapobiegawcze muszą być oparte na konkretnej ustawowej podstawie prawnej (legalne), muszą być także konieczne, tj. niezbędne, przydatne i zastosowane dla realizacji prawnie dopuszczalnego celu (celowe).
- Stosowanie środków zapobiegawczych musi być uzasadnione koniecznością procesową oraz stosowane wyłącznie wtedy, gdy wystąpią ich ustawowe przesłanki.

Przesłanki stosowania środków zapobiegawczych

Wyróżniamy dwie grupy przesłanek stosowania środków zapobiegawczych:

- przesłanka ogólna (art. 249 § 1 k.p.k.)
- przesłanka szczególna, która ma wielopostaciowy kształt (art. 258 k.p.k.)

Dopuszczalność stosowania środków zapobiegawczych uzależniona jest od istnienia przesłanki ogólnej i co najmniej jednej przesłanki szczególnej.

Przesłanka ogólna stosowania środków zapobiegawczych

□ Art. 249 § 1 k.p.k.

§ 1. Środki zapobiegawcze można stosować w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, a wyjątkowo także w celu zapobiegnięcia popełnieniu przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa; **można je stosować tylko wtedy, gdy zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo.**

Przesłanka ogólna stosowania środków zapobiegawczych

- Pozytywną ogólną przesłanką stosowania środków zapobiegawczych jest duże prawdopodobieństwo, że oskarżony (podejrzany) popełnił zarzucane mu przestępstwo.
- Tak zwana podstawa dowodowa stosowania środków zapobiegawczych musi wynikać z dowodów, które zostały już zebrane w toku postępowania. Dowody muszą wskazywać na to, że przestępstwo zostało popełnione i że dopuściła się go osoba, w stosunku do której następuje zastosowanie środka zapobiegawczego.

Przesłanka ogólna stosowania środków zapobiegawczych

- Przy stosowaniu środka zapobiegawczego nie chodzi jednak o merytoryczną ocenę poszczególnych zgromadzonych w sprawie dowodów, ale jedynie o rozważenie, czy dowody te stwarzają stan prawdopodobieństwa, o jakim mowa w art. 249 § 1 k.p.k. Sąd nie ustala, czy podejrzany dopuścił się zarzucanego mu czynu, ani nie bada, czy są ku temu "niezbite" dowody, ale jedynie ocenia czy istnieje wymagane prawdopodobieństwo popełnienia przez niego czynu.

Przesłanka ogólna stosowania środków zapobiegawczych

Przepis art. 249 § 1 k.p.k. stanowi, że środki zapobiegawcze można stosować:

- w celu** zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania
- wyjątkowo **w celu** zapobiegnięcia popełnieniu przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa.

art. 249 § 1 k.p.k.

cele + przesłanka ogólna stosowania środków zapobiegawczych

Zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania

- Obejmuje ono zarówno postępowanie przygotowawcze, jak i postępowanie jurysdykcyjne. Trafnie zauważa się w orzecznictwie, że tymczasowe aresztowanie winno zabezpieczać cały tok postępowania karnego, aż do rozpoczęcia wykonania kary, a nie tylko możliwość przeprowadzenia i utrwalenia dowodów. Ma ono służyć zabezpieczeniu postępowania przed różnymi utrudnieniami ze strony podejrzanego: ucieczka, ukrywanie się, matactwo.

Zapobiegnięcie nowemu, ciężkiemu przestępstwu

- Stosowanie środków zapobiegawczych w celu zapobieżenia popełnieniu przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa ma charakter wyjątkowy, gdyż jest to odstępstwo od procesowego charakteru środków zapobiegawczych. Przesłanka ta jest powiązana z art. 258 § 3 k.p.k., który odnosi się do tzw. aresztu prewencyjnego. Artykuł 258 § 2 k.p.k. definiuje pojęcie ciężkiego przestępstwa. Jest to zbrodnia lub występki zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat.

Przesłanka szczególna stosowania środków zapobiegawczych

art. 258 k.p.k.!

- uzasadniona obawa ucieczki lub ukrycia się oskarżonego, zwłaszcza wtedy, gdy nie można ustalić jego tożsamości albo nie ma on w kraju stałego miejsca pobytu
- uzasadniona obawa, że oskarżony będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień albo w inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne

Przesłanka szczególna stosowania środków zapobiegawczych

- jeśli oskarżonemu zarzuca się popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górną granicą wynosi co najmniej 8 lat, albo jeśli sąd I instancji skazał oskarżonego na karę pozbawienia wolności wyższą niż 3 lata, potrzeba zastosowania tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania może być uzasadniona grożącą oskarżonemu surową karą
- wyjątkowo, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub umyślnego występku, popełni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził

art. 258 § 1 pkt 1 k.p.k.

- Artykuł 258 § 1 pkt 1 k.p.k. jedynie przykładowo wskazuje sytuacje, w których uprawnione jest przyjęcie, że zachodzi obawa ucieczki lub ukrywania się oskarżonego.
- Obawa musi być uzasadniona, a więc konkretna, co należy wykazać w postanowieniu o zastosowaniu środka zapobiegawczego, wskazując na konkretne dowody i okoliczności z nich wynikające, świadczące o tym, że oskarżony podejmie próbę ucieczki lub że będzie się ukrywał. Przyjmuje się, że rzeczywiste niebezpieczeństwo ucieczki lub ukrywania się oceniane powinno być m.in. przez pryzmat osobowości oskarżonego, stanu majątkowego, a także zachowania oskarżonego.

art. 258 § 1 pkt 2 k.p.k.

- Artykuł 258 § 1 pkt 2 k.p.k. przykładowo wymienia tylko jeden z możliwych sposobów bezprawnego utrudniania postępowania karnego, jakim jest nakłanianie do fałszywych zeznań lub wyjaśnień. Ustawa nie precyzuje, jakie inne bezprawne sposoby utrudniania postępowania mogą stanowić podstawę do stosowania tymczasowego aresztowania. W rachubę wchodzi więc zacieranie śladów przestępstwa i niszczenie lub fałszowanie jego dowodów. O próbie matactwa świadczyć może nie tylko fakt bezpośredniego nakłaniania np. świadków do złożenia fałszywych zeznań, ale także zachowanie wpływające na tego świadka w sposób pośredni, np. groźba skierowana przeciwko najbliższemu zeznającemu, a nawet działania konkludentne, stwarzające tylko wrażenie takiej groźby

art. 258 § 1 pkt 2 k.p.k.

- Obawa matactwa procesowego zachodzi, gdy istnieją - w oparciu o zebrane dowody - podstawy do przyjęcia, że oskarżony takie próby rzeczywiście będzie podejmował. Matactwem jest wszelka działalność oskarżonego polegająca na bezprawnym utrudnianiu zbierania i utrwalania dowodów. Niedopuszczalne jest więc przyjęcie, że oskarżony utrudnia postępowanie karne, jeśli korzysta z przysługujących mu uprawnień procesowych, nawet wówczas, gdy realizacja tych uprawnień może rzeczywiście postępowanie przedłużyć, chyba że przekracza granice zakreślone dla tego prawa. Nie uzasadnia obawy matactwa brak przyznania się oskarżonego do winy, ani fakt zmiany uprzednio złożonych wyjaśnień, gdyż takie zachowanie mieści się w ramach prawa oskarżonego do obrony. Fakt, że oskarżony zna osobiście większość świadków, nie uzasadnia obawy, że będzie on nakłaniał ich do składania fałszywych zeznań bądź w inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne.**

art. 258 § 2 k.p.k.

- Należy pamiętać o tym, że okoliczność z art. 258 § 2 k.p.k. nie może odnosić się tylko do ustawowego zagrożenia za dany typ przestępstwa. Nie wystarczy wskazanie kwalifikacji prawnej i sankcji zawartej w danym przepisie prawnym. Należy wykazać, że oskarżonemu *in concreto* grozi surowa kara. Nie sposób zapomnieć, że funkcją tymczasowego aresztowania jest zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania, a nie antycypacja kary.

art. 258 § 2 k.p.k.

- Przedstawienie zarzutu popełnienia zbrodni lub określonego występku oraz surowość grożącej oskarżonemu kary stanowią jedynie **okoliczności (fakty) uzasadniające domniemanie wystąpienia obaw, o których mowa w § 1 art. 258 k.p.k.** Innymi słowy, z faktu, że oskarżonemu realnie grozi surowa kara, mają **wynikać obawy, o jakich mowa w § 1 art. 258 k.p.k., stanowiące zagrożenie dla prawidłowego toku postępowania.** Przesłanką uzasadniającą zastosowanie środka zapobiegawczego, w tym tymczasowego aresztowania, nie jest więc okoliczność, że oskarżonemu realnie grozi surowa kara, ale wyływająca z tej okoliczności **obawa, że oskarżony będzie bezprawnie utrudniał prawidłowy tok postępowania w sposób określony w § 1 art. 258 k.p.k.**

art. 258 § 2 k.p.k.

- W przypadku określonym w art. 258 § 2 k.p.k. nie chodzi o samą surowość kary grożącej lub wymierzonej oskarżonemu, jako samodzielną podstawę stosowania środka zapobiegawczego, lecz o wynikającą z niej określoną obawę ucieczki, ukrycia się oskarżonego, czy też matactwa z jego strony bądź innego bezprawnego utrudniania procesu, która w tym wypadku **nie musi być dodatkowo wykazywana na podstawie konkretnych dowodów i okoliczności.**

art. 258 § 2 k.p.k.

- **Przepis art. 258 § 2 k.p.k. stanowi samodzielną podstawę stosowania tymczasowego aresztowania, co należy rozumieć w ten sposób, że środek ten może zostać zastosowany jedynie na podstawie wymienionego przepisu. Także obawa bezprawnego utrudniania postępowania wynikająca z surowości kary grożącej oskarżonemu stanowi samodzielną przesłankę tymczasowego aresztowania, co oznacza, że w razie ustalenia tej przesłanki stosowanie aresztu tymczasowego jest dopuszczalne.**

art. 258 § 3 k.p.k.

- Zastosowanie środka zapobiegawczego na podstawie § 3 art. 258 k.p.k. nie następuje w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, ale w celu zapobiegnięcia popełnieniu przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa (por. art. 249 § 1 k.p.k.). **Aresztowanie prewencyjne** jest dopuszczalne, gdy istnieje uzasadniona obawa, że oskarżony, który stoi pod zarzutem popełnienia zbrodni lub umyślnego występku, popełni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu, bezpieczeństwu powszechnemu, a zwłaszcza, gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził. W orzecznictwie utrwalony jest pogląd, że obawa uzasadniona powinna być poparta konkretnymi dowodami zebranymi w sprawie.

Przesłanki stosowania środków zapobiegawczych

- Tymczasowe aresztowanie i pozostałe środki zapobiegawcze mogą być zastosowane, gdy wystąpią pozytywne przesłanki tego środka wyrażone w art. 249 § 1 *in fine* oraz w art. 258 § 1 - 3 k.p.k., które podzielić można na ogólne i szczególne. Pozytywną ogólną przesłanką są zebrane w sprawie dowody wskazujące na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony (podejrzany) popełnił zarzucane mu przestępstwo, zaś przesłankami szczególnymi obawa (ryzyko) ucieczki lub ukrywania się oskarżonego lub mactwa procesowego albo innego bezprawnego utrudniania przez niego postępowania karnego bądź popełnienia nowego ciężkiego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu. Natomiast brak dowodów wskazujących na popełnienie przez oskarżonego przestępstwa oraz brak obawy bezprawnego utrudniania postępowania karnego, a także brak obawy popełnienia przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu, stanowią przesłanki negatywne stosowania tymczasowego aresztowania i innych środków zapobiegawczych (odpowiednio negatywną ogólną i negatywne szczególne).

Wymogi formalne stosowania środków zapobiegawczych

Legitymacja organu procesowego

- Środki zapobiegawcze stosuje sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator.
- UWAGA!** Tymczasowe aresztowanie może nastąpić tylko na mocy postanowienia sądu (art. 250 § 1 k.p.k.). W postępowaniu przygotowawczym prokurator składa wniosek do sądu rejonowego, w którego okręgu prowadzi się postępowanie, a w wypadkach niecierpiących zwłoki do innego sądu rejonowego.
- Po wniesieniu aktu oskarżenia tymczasowe aresztowanie stosuje sąd, przed którym sprawa się toczy. (art. 250 § 2 k.p.k.)

Wymogi formalne stosowania środków zapobiegawczych

- Prokurator w postępowaniu przygotowawczym może podejmować decyzję o zastosowaniu wszystkich nieizolacyjnych środków zapobiegawczych. Zgodnie z art. 253 § 2 k.p.k. zastosowany przez sąd środek zapobiegawczy może być w postępowaniu przygotowawczym uchylony lub zmieniony na łagodniejszy również przez prokuratora, np. prokurator może zmienić tymczasowe aresztowanie na dozór Policji, jeżeli uzna, że jest to wystarczające dla zapewnienia prawidłowego toku postępowania.

Wymogi formalne stosowania środków zapobiegawczych

Uprzednie wydanie postanowienia o wszczęciu postępowania

- Środki zapobiegawcze mogą być stosowane tylko w toku procesu, aż do chwili rozpoczęcia wykonania kary. W przypadku tymczasowego aresztowania dotyczy to tylko sytuacji, gdy orzeczona została kary pozbawienia wolności.

Wymogi formalne stosowania środków zapobiegawczych

Uprzednie wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów

- Zastosowanie środków zapobiegawczych uwarunkowane jest uprzednim wszczęciem postępowania *in personam*.
- Nie można stosować środków zapobiegawczych wyłącznie po ustnym przedstawieniu zarzutów.
- Środki zapobiegawcze mogą być stosowane wyłącznie w stosunku do podejrzanego i oskarżonego (art. 249 § 2 k.p.k.)

Wymogi formalne stosowania środków zapobiegawczych

Przesłuchanie oskarżonego przed podjęciem decyzji o zastosowaniu środka zapobiegawczego

- Art. 249 § 3 k.p.k. – przed zastosowaniem środka zapobiegawczego sąd albo prokurator stosujący środek przesłuchuje oskarżonego, chyba że jest to niemożliwe z powodu jego ukrywania się lub nieobecności w kraju. Jeżeli sąd przesłuchuje oskarżonego, o terminie przesłuchania zawiadamia się prokuratora.
- Do udziału w przesłuchaniu należy dopuścić ustanowionego obrońcę pod warunkiem, że się stawi. Zawiadomienie obrońcy o terminie przesłuchania nie jest obowiązkowe, chyba że oskarżony o to wnosi, a nie utrudni to przeprowadzenia czynności.

Wymogi formalne stosowania środków zapobiegawczych

Decyzja o zastosowaniu środka zapobiegawczego ma formę postanowienia

- art. 251 § 1 k.p.k.: „W postanowieniu o zastosowaniu środka zapobiegawczego należy wymienić osobę, zarzucany jej czyn, jego kwalifikację prawną oraz podstawę prawną zastosowania tego środka.”

Kontrola stosowania środków zapobiegawczych

- Nadzór nad prawidłowością zatrzymania i wykonania środków zapobiegawczych sprawuje sąd, a w postępowaniu przygotowawczym - prokurator (art. 256 k.p.k.)

- Trzy rodzaje kontroli stosowania środków zapobiegawczych:
 1. z urzędu (art. 253 § 1 k.p.k.)
 2. w trybie zażalenia (art. 252 k.p.k.)
 3. wniosek o zmianę lub uchylenie środka zapobiegawczego (art. 254 k.p.k.)

Kontrola stosowania środków zapobiegawczych

Kontrola stosowania środka zapobiegawczego z urzędu

- środek zapobiegawczy należy niezwłocznie uchylić lub zmienić, jeśli ustaną przyczyny, wskutek których został on zastosowany, lub powstaną przyczyny uzasadniające jego uchylenie lub zmianę (art. 253 § 1 k.p.k.)
- Uchylenia lub zmiany może dokonać sąd, zaś w postępowaniu przygotowawczym uchylenie lub zmiana środka na łagodniejszy należy do kompetencji prokuratora. Prokurator może zmienić środek również na bardziej dotkliwy, pod warunkiem, że czyni to w obrębie środków zapobiegawczych nieizolacyjnych.

Kontrola stosowania środków zapobiegawczych

Wyrok Sądu Najwyższego

z dnia 24 stycznia 2007 r.

II KK 152/06

Art. 253 k.p.k. obliguje stosowne organy (prokuratora lub sąd) do dokonywania permanentnej oceny potrzeby lub celowości utrzymywania zastosowanego tymczasowego aresztowania oraz - w konsekwencji - do uchylenia lub zmiany tego środka zapobiegawczego w chwili, gdy ustaną przyczyny, wskutek których został on zastosowany.

Kontrola stosowania środków zapobiegawczych

Kontrola stosowania środka zapobiegawczego w trybie zażalenia

Art. 252 k.p.k.

§ 1. Na postanowienie **w przedmiocie** środka zapobiegawczego przysługuje zażalenie na zasadach ogólnych, chyba że ustawa stanowi inaczej.

§ 2. Na postanowienie prokuratora w przedmiocie środka zapobiegawczego zażalenie przysługuje do sądu rejonowego, w którego okręgu prowadzi się postępowanie.

§ 3. Zażalenie na postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego sąd rozpoznaje niezwłocznie, z tym że zażalenie na postanowienie w przedmiocie tymczasowego aresztowania nie później niż przed upływem 7 dni od przekazania sądowi zażalenia wraz z niezbędnymi aktami.

Kontrola stosowania środków zapobiegawczych

- Zgodnie z art. 252 § 1 k.p.k., na postanowienie sądu w przedmiocie środka zapobiegawczego (w tym i tymczasowego aresztowania) przysługuje zażalenie do sądu odwoławczego (sądu wyższej instancji).**
- Zgodnie z art. 252 § 2 k.p.k., na postanowienie prokuratora w przedmiocie środka zapobiegawczego zażalenie przysługuje do sądu rejonowego, w którego okręgu prowadzi się postępowanie.**

Kontrola stosowania środków zapobiegawczych

- Stosownie do art. 252 § 1 k.p.k., zażalenie przysługuje na każde postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego, a zatem o zastosowaniu tego środka lub odmowie jego zastosowania, na postanowienie o przedłużeniu jego stosowania lub o odmowie przedłużenia jego stosowania oraz postanowienie o uchyleniu stosowania środka zapobiegawczego, z wyjątkiem, że na postanowienie prokuratora w przedmiocie środka zapobiegawczego zażalenie przysługuje do sądu rejonowego, w którego okręgu prowadzi się postępowanie.

Kontrola stosowania środków zapobiegawczych

art. 426 § 2 k.p.k.!!!

§ 2. Od postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wydanego na skutek zażalenia, a także od wydanego w toku postępowania odwoławczego postanowienia o przeprowadzeniu obserwacji, zastosowaniu środka zapobiegawczego, nałożeniu kary porządkowej oraz w przedmiocie kosztów procesu, o których po raz pierwszy orzekł sąd odwoławczy, przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu sądu odwoławczego. Jeżeli zaskarżone postanowienie wydał sąd w składzie jednego sędziego, zażalenie rozpoznaje sąd odwoławczy w składzie trzech sędziów.

Kontrola stosowania środków zapobiegawczych

art. 426 § 2 zd. 1 k.p.k.

- sytuacja, w której sąd odwoławczy, rozpoznając zażalenie wniesione na niekorzyść oskarżonego na postanowienie o odmowie zastosowania tymczasowego aresztowania lub zastosowania innego środka zapobiegawczego, stosuje tymczasowe aresztowanie —> W doktrynie wskazuje się, że to jedyny wyjątek od dwuinstancyjności postępowania tworzący trzecią instancję, skonstruowaną jako tzw. **instancja pozioma**. Rozwiązanie to dotyczy wyłącznie postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania.

Kontrola stosowania środków zapobiegawczych

- Użyte w art. 426 § 2 k.p.k. określenie "o zastosowaniu środka zapobiegawczego" dotyczy zarówno zastosowania w toku postępowania odwoławczego takiego środka po raz pierwszy, każdego kolejnego zastosowania środka zapobiegawczego, jak i zastosowania takiego środka na dalszy okres, jeśli z uwagi na charakter środka należy określić czas jego trwania.
- Nie jest dopuszczalne zażalenie na postanowienie sądu odwoławczego o środkach zapobiegawczych zapadłe w wyniku zażalenia, z wyjątkiem zastosowania tymczasowego aresztowania (art. 426 § 2 *in principio* k.p.k.).

wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania

kto sporządza wniosek? jaki sąd rozpoznaje wniosek? w jakim składzie?

postanowienie o odmowie zastosowania tymczasowego aresztowania

zażalenie

jaki sąd rozpoznaje zażalenie? w jakim składzie?

**postanowienie o zastosowaniu
tymczasowego aresztowania**

art. 426 § 2 k.p.k.

zażalenie

Kontrola stosowania środków zapobiegawczych

Wniosek o zmianę lub uchylenie środka zapobiegawczego

Art. 254 k.p.k.

§ 1. Oskarżony może składać w każdym czasie wniosek o uchylenie lub zmianę środka zapobiegawczego; w przedmiocie wniosku rozstrzyga, najpóźniej w ciągu 3 dni, prokurator, a po wniesieniu aktu oskarżenia do sądu - sąd, przed którym sprawa się toczy.

§ 2. Na postanowienie w przedmiocie wniosku o uchylenie lub zmianę tymczasowego aresztowania oskarżonemu przysługuje zażalenie tylko wtedy, gdy wniosek został złożony po upływie co najmniej 3 miesięcy od dnia wydania postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania.

§ 3. Zażalenie na postanowienie sądu rozpoznaje ten sam sąd w składzie trzech sędziów.

Kontrola stosowania środków zapobiegawczych

- W postępowaniu przygotowawczym wnioski o uchylenie środka zapobiegawczego – izolacyjnego i nieizolacyjnego – jest zawsze rozpatrywany przez prokuratora, natomiast po wniesieniu aktu oskarżenia – przez sąd, przed którym sprawa się toczy. Sąd lub prokurator wydają postanowienie w przedmiocie wniosku o uchylenie lub zmianę środka zapobiegawczego. Na postanowienie to, co to zasady, przysługuje zażalenie.
- Przepis art. 254 § 2 k.p.k. ogranicza możliwość zaskarżenia postanowienia w przedmiocie wniosku o zmianę lub uchylenie środka zapobiegawczego w przedmiocie tymczasowego aresztowania. Na postanowienie to zażalenie przysługuje tylko wtedy, gdy wniosek został złożony po upływie co najmniej 3 miesięcy od dnia wydania postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania. Zażalenie na postanowienie sądu rozpoznaje ten sam sąd w składzie trzech sędziów.

Kontrola stosowania środków zapobiegawczych

- Treść normy zawartej w art. 254 § 2 k.p.k. sprowadza się do tego, że jeśli w rezultacie rozpoznania wniosku oskarżonego tymczasowe aresztowanie nie zostanie uchylone lub zmienione na inny środek zapobiegawczy, to przysługuje mu zażalenie wtedy tylko, gdy złożył on wniosek po upływie co najmniej 3 miesięcy od wydania postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania. O dopuszczalności zażalenia decyduje to, czy wniosek oskarżonego złożony został przed czy po upływie określonego czasu od dnia wydania postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania dotyczącego tego samego oskarżonego. Rozwiązanie przyjęte w art. 254 § 2 k.p.k. w praktyce oznacza, że postanowienia wydane w przedmiocie wniosku jedynie sporadycznie będą poddawane kontroli instancyjnej, w szczególności w postępowaniu przygotowawczym, w którym tymczasowe aresztowanie stosuje się na 3 miesiące (art. 263 § 1 k.p.k.)

Tymczasowe aresztowanie

Tymczasowe aresztowanie

- izolacyjny środek zapobiegawczy!
- tymczasowe aresztowanie można zastosować, gdy wystąpi przesłanka ogólna stosowania tego środka zapobiegawczego wyrażona w art. 249 § 1 in fine k.p.k. oraz co najmniej jedna z przesłanek szczególnych wskazanych w art. 258 § 1 - 3 k.p.k.

Tymczasowe aresztowanie

- dyrektywa minimalizacji tymczasowego aresztowania - art. 257 § 1 k.p.k.**
- dyrektywa adaptacji tymczasowego aresztowania do sytuacji procesowej oskarżonego - art. 253 § 1 k.p.k.**
- dyrektywa adekwatności stosowania tymczasowego aresztowania - art. 258 § 4 k.p.k.**

Tymczasowe aresztowanie

Dyrektywa minimalizacji tymczasowego aresztowania - art. 257 § 1 k.p.k.

- Przepis art. 257 § 1 k.p.k. wyraża dyrektywę minimalizacji tymczasowego aresztowania, stosownie do której tymczasowe aresztowanie powinno być stosowane w ostateczności, gdy inne (wolnościowe, nieizolacyjne) środki zapobiegawcze nie będą w stanie zabezpieczyć prawidłowego toku postępowania karnego. Wymieniony przepis nakłada zatem na sąd stosujący i sąd przedłużający tymczasowe aresztowanie obowiązek rozważenia, czy dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego konieczne jest stosowanie tymczasowego aresztowania, czy też wystarczający jest inny środek o charakterze wolnościowym. Realizację wymienionego obowiązku zapewnia przepis art. 251 § 3 in fine k.p.k., nakazujący w uzasadnieniu postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania wyjaśnić, dlaczego nie uznano za wystarczające zastosowanie innego środka zapobiegawczego.

Tymczasowe aresztowanie

- **Dyrektywa minimalizacji** tymczasowego aresztowania wraz z **dyrektywą adaptacji** środków zapobiegawczych z art. 253 § 1 k.p.k. oraz **dyrektywą adekwatności** środków zapobiegawczych, o której mowa w zmienionym nowelą z 27.09.2013 r. art. 258 § 4 k.p.k., **ograniczają tymczasowe aresztowanie** stosownie do szczególnej klauzuli limitacyjnej wyrażonej w art. 5 ust. 1 lit. c EKPC. Za pomocą wymienionych dyrektyw wymagających **permanentnej i dokonywanej z urzędu przez sąd i prokuratora kontroli**, czy poświęcone dobro w postaci wolności osobistej pozostaje na każdym etapie postępowania we właściwej proporcji do celu wskazanego w art. 249 k.p.k., ustawodawca dba o to, aby skutki ograniczenia wolności oskarżonego pozostawały w odpowiedniej proporcji do nałożonych na niego ciężarów.

Tymczasowe aresztowanie

Dyrektywa adaptacji tymczasowego aresztowania do procesowej sytuacji oskarżonego
- art. 253 § 1 k.p.k.

- Środki zapobiegawcze mogą być stosowane dopóty, dopóki występują ich pozytywne przesłanki. W razie zaistnienia negatywnych przesłanek (ogólnej i szczególnej) albo wystąpienia okoliczności zakazującej stosowania tymczasowego aresztowania z art. 259 § 1-3 k.p.k., dalsze ich stosowanie jest już niedopuszczalne. Dyrektywa adaptacji środka zapobiegawczego do sytuacji procesowej oskarżonego wyraża się w nakazie dokonywania przez prokuratora lub sąd permanentnej oceny potrzeby oraz celowości utrzymywania środka zapobiegawczego, a zwłaszcza tymczasowego aresztowania oraz - w konsekwencji - do uchylenia lub zmiany tego środka w chwili, gdy ustaną przyczyny, wskutek których został on zastosowany.

Tymczasowe aresztowanie

Dyrektywa adekwatności stosowania tymczasowego aresztowania - art. 258 § 4 k.p.k.

- W zmienionym nowelą z 27 września 2013 r. § 4 art. 258 k.p.k. wyrażona została dyrektywa adekwatności środków zapobiegawczych, która nakazuje przed zastosowaniem określonego środka zapobiegawczego rozważyć (wziąć pod uwagę) rodzaj i charakter obaw przyjętych za jego przesłankę (art. 258 § 1 - 3 k.p.k.)

Tymczasowe aresztowanie

- Organy procesowe, podejmując decyzje w przedmiocie środków zapobiegawczych, powinny więc ważyć rodzaj i charakter obaw z art. 258 § 1 - 3 k.p.k. i odnosić je do etapu, na którym znajduje się proces karny w konkretnej sprawie. Zastosowany środek zapobiegawczy musi być wszak adekwatny do stopnia ryzyka nieprawidłowego przebiegu postępowania. Środek zapobiegawczy będzie zaś proporcjonalny do stopnia występujących zagrożeń, jeżeli będzie celowy, a więc będzie zmierzał do zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania przez eliminowanie bądź ograniczenie tych zagrożeń, jeżeli będzie konieczny, a zatem stosowany wyłącznie wtedy, gdy występuje uzasadnione ryzyko dla prawidłowego toku postępowania, oraz proporcjonalny w ścisłym tego słowa znaczeniu, gdy będzie zabezpieczał prawidłowy tok postępowania w sposób adekwatny do stopnia występujących zagrożeń.

Tymczasowe aresztowanie

art. 259 k.p.k. - ograniczenia stosowania tymczasowego aresztowania

- W wypadkach określonych w art. 259 k.p.k. tymczasowe aresztowanie jest zasadniczo niedopuszczalne, pomimo wystąpienia przesłanek, o których mowa w art. 258 § 1 - 3 k.p.k.

Tymczasowe aresztowanie

- Pierwsza grupa ograniczeń (art. 259 § 1 k.p.k.) opiera się na zasadzie humanitaryzmu, co oznacza, że jeśli nie stoją temu na przeszkodzie szczególne względy, należy odstąpić od tymczasowego aresztowania, gdy:
 1. spowodowałyby to dla życia lub zdrowia oskarżonego poważne niebezpieczeństwo;
 2. pociągałyby wyjątkowo ciężkie skutki dla oskarżonego lub jego najbliższej rodziny.

Tymczasowe aresztowanie

□ Druga grupa ograniczeń (art. 259 § 2 i 3 k.p.k.) podyktowana jest zagrożeniem czynu łagodną karą lub przewidywaniem łagodnego wymiaru kary. Tymczasowego aresztowania nie stosuje się, gdy:

1. na podstawie okoliczności sprawy można przewidywać, że sąd orzeknie w stosunku do oskarżonego karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania lub karę łagodniejszą, albo że okres tymczasowego aresztowania przekroczy przewidywany wymiar kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia. Ograniczenie to nie ma zastosowania, gdy oskarżony ukrywa się, uporczywie nie stawia się na wezwania lub w inny bezprawny sposób utrudnia postępowanie albo nie można ustalić jego tożsamości, jak również wówczas, gdy zachodzi wysokie prawdopodobieństwo orzeczenia środka zabezpieczającego polegającego na umieszczeniu sprawcy w zakładzie zamkniętym.

2. przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą roku. Ograniczenie to nie ma zastosowania, gdy oskarżony ukrywa się, uporczywie nie stawia się na wezwania lub w inny bezprawny sposób utrudnia postępowanie albo nie można ustalić jego tożsamości.

Tymczasowe aresztowanie

UWAGA!!!

- Stosowanie tymczasowego aresztowania należy do wyłącznej kompetencji sądu oraz może nastąpić tylko na mocy jego postanowienia!
- W postępowaniu przygotowawczym, tymczasowe aresztowanie stosuje, na wniosek prokuratora, sąd rejonowy, w którego okręgu prowadzi się postępowanie, a w wypadkach niecierpiących zwłoki również inny sąd rejonowy (art. 250 § 2 k.p.k.). Prokurator, przesyłając wraz z aktami sprawy wniosek, zarządza jednocześnie doprowadzenie podejrzanego do sądu. Wniosek prokuratora nie jest dla sądu wiążący.
- Po wniesieniu aktu oskarżenia tymczasowe aresztowanie stosuje sąd, przed którym sprawa się toczy.

Tymczasowe aresztowanie

Proszę zwrócić uwagę na treść art. 156 § 5a i 249a k.p.k.!

- Art. 156 § 5a k.p.k. stanowi, że w razie złożenia w toku postępowania przygotowawczego wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania podejrzanemu i jego obrońcy udostępnia się niezwłocznie akta sprawy w części zawierającej treść dowodów wskazanych we wniosku.
- Udostępnienie dowodów, o których mowa w art. 156 § 5a k.p.k. nie jest uzależnione od złożonego wcześniej wniosku przez podejrzanego lub jego obrońcę. Należy zatem art. 156 § 5a k.p.k. interpretować w taki sposób, że prokurator po sporządzeniu wniosku o zastosowanie lub przedłużenie tymczasowego aresztowania powinien niezwłocznie wydać decyzję o udostępnieniu akt w części zawierającej treść dowodów wskazanych we wniosku.

Tymczasowe aresztowanie

- Art. 156 § 5a k.p.k. wprowadza rozwiązanie, że w razie złożenia w toku postępowania przygotowawczego wniosku o zastosowanie albo o przedłużenie tymczasowego aresztowania podejrzanemu i jego obrońcy udostępnia się niezwłocznie akta sprawy w części zawierającej treść dowodów wskazanych we wniosku, z wyłączeniem jednak dowodów z zeznań świadków, o których mowa w art. 250 § 2b k.p.k.
- Sąd aresztowy nie może uczynić podstawą faktyczną decyzji w przedmiocie tymczasowego aresztowania okoliczności wynikających z zawartych w aktach dowodów, jeżeli nie ujawniono ich oskarżonemu (podejrzanemu) i jego obrońcy. Dowody, których nie ujawniono wymienionym podmiotom, nie będą stanowiły podstawy dla dokonywania ustaleń, co do występowania przesłanki ogólnej i szczególnej tymczasowego aresztowania. Oskarżonemu i jego obrońcy nie udostępnia się jedynie dowodów z zeznań świadków, o których mowa w art. 250 § 2b k.p.k.

Tymczasowe aresztowanie

art. 249 a k.p.k.

§ 1. Podstawę orzeczenia o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania mogą stanowić ustalenia poczynione na podstawie:

- 1) dowodów jawnych dla oskarżonego i jego obrońcy;
- 2) dowodów z zeznań świadków, o których mowa w art. 250 § 2b.

§ 2. Sąd, uprzedzając o tym prokuratora, uwzględnia z urzędu także okoliczności, których prokurator nie ujawnił, po ich ujawnieniu na posiedzeniu, jeżeli są one korzystne dla oskarżonego.

Tymczasowe aresztowanie

- Przepis art. 249a k.p.k. został dodany nowelą z 27 września 2013 r. Formuluje on podstawy dowodowe decyzji w przedmiocie tymczasowego aresztowania, gdyż podstawę orzeczenia o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania mogą stanowić jedynie ustalenia poczynione na podstawie dowodów jawnych dla oskarżonego i jego obrońcy (z wyjątkiem zeznań świadków, o których mowa w art. 250 § 2b k.p.k.). Sąd uwzględnia z urzędu także okoliczności, których prokurator nie ujawnił, po ich ujawnieniu na posiedzeniu, jeśli są one korzystne dla oskarżonego. Przepis art. 249a k.p.k. jest ściśle powiązany z rozwiązaniem zawartym w art. 156 § 5a k.p.k. zakładającym wymóg udostępnienia podejrzanemu i jego obrońcy akt sprawy w części zawierającej treść dowodów wskazanych we wniosku o tymczasowe aresztowanie.

Tymczasowe aresztowanie

- Przepis art. 250 § 2a k.p.k. określa wymogi, jakie powinno spełniać uzasadnienie wniosku prokuratora o zastosowanie tymczasowego aresztowania. We wniosku prokurator powinien wymienić: 1) dowody, które wskazują na istnienie - wymaganej przez art. 249 § 1 k.p.k. - przesłanki dużego prawdopodobieństwa, że podejrzany popełnił zarzucane mu przestępstwo; 2) okoliczności przemawiające za istnieniem zagrożeń dla prawidłowego toku postępowania lub możliwości popełnienia przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa 3) podstawy stosowania tego środka zapobiegawczego; 4) okoliczności wskazujące na konieczność stosowania tymczasowego aresztowania.

Tymczasowe aresztowanie

- We wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania należy więc wskazać okoliczności, z których wynika określona obawa bezprawnego utrudniania przez podejrzanego postępowania lub możliwość popełnienia przez niego nowego, ciężkiego przestępstwa (art. 258 § 1-3 k.p.k.), wykazać istnienie określonej podstawy prawnej do stosowania tymczasowego aresztowania i konieczność jego stosowania, co wiąże się z uwzględnieniem dyrektywy minimalizacji tymczasowego aresztowania określonej w § 1 art. 257 k.p.k., według której tymczasowego aresztowania nie stosuje się, gdy wystarczający jest inny środek zapobiegawczy, oraz z uwzględnieniem dyrektywy adekwatności określonej w nowym § 4 art. 258 k.p.k., wymagającej uwzględniania stopnia nasilenia zagrożenia danej obawy w określonym stadium procesu. Elementy wniosku prokuratora wymienione w § 2a art. 250 k.p.k. muszą być oparte wyłącznie na dowodach ujawnionych podejrzanemu i obrońcy (z wyjątkiem zeznań świadków, o których mowa w art. 250 § 2b k.p.k.).

Tymczasowe aresztowanie

- Prokurator, przesyłając wraz z aktami sprawy wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania, poucza podejrzanego o przysługujących mu w wypadku zastosowania tymczasowego aresztowania uprawnieniach oraz zarządza jednocześnie doprowadzenie go do sądu (art. 250 § 3 k.p.k.)

Tymczasowe aresztowanie

- Przed zastosowaniem tymczasowego aresztowania sąd przesłuchuje oskarżonego, chyba że jest to niemożliwe z powodu jego ukrywania się lub nieobecności w kraju (art. 249 § 3 k.p.k.)

Postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania - art. 251 k.p.k.

- W postanowieniu należy wskazać osobę, zarzucany jej czyn wraz z kwalifikacją prawną oraz podstawę prawną zastosowania środka zapobiegawczego.
- W postanowieniu należy określić czas jego trwania, a ponadto oznaczyć termin, do którego aresztowanie ma trwać.
- Uzasadnienie postanowienia o zastosowaniu środka zapobiegawczego powinno zawierać:
 - a) przedstawienie dowodów świadczących o popełnieniu przez oskarżonego przestępstwa
 - b) wykazanie okoliczności wskazujących na istnienie zagrożeń dla prawidłowego toku postępowania lub możliwości popełnienia przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa w razie niezastosowania środka zapobiegawczego
 - c) wykazanie podstawy zastosowania i potrzeby zastosowania danego środka
 - d) wyjaśnienie, dlaczego nie uznano za wystarczające zastosowanie innego środka zapobiegawczego (tylko w postanowieniu o zastosowaniu tymczasowego aresztowania).

Czas trwania tymczasowego aresztowania - art. 263 k.p.k.

- Zgodnie z art. 263 § 1 k.p.k., w postępowaniu przygotowawczym sąd, stosując tymczasowe aresztowanie, oznacza jego termin na okres nie dłuższy niż 3 miesiące.
- Od tej zasady ustawodawca wprowadza wyjątek w art. 263 § 2 k.p.k. - jeśli ze względu na szczególne okoliczności sprawy nie można było ukończyć postępowania przygotowawczego w terminie 3 miesięcy, to, na wniosek prokuratora, sąd I instancji właściwy do rozpoznania sprawy, gdy zachodzi tego potrzeba, może przedłużyć tymczasowe aresztowanie na okres, który łącznie nie może przekroczyć 12 miesięcy. Jest to maksymalny termin tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym.

Czas trwania tymczasowego aresztowania - art. 263 k.p.k.

- Łączny okres stosowania tymczasowego aresztowania do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd I instancji nie może przekroczyć dwóch lat, które stanowią maksymalny łączny czas aresztowania w całym postępowaniu przygotowawczym i postępowaniu sądowym do wydania pierwszego wyroku przez sąd I instancji (art. 263 § 3 k.p.k.).**

Czas trwania tymczasowego aresztowania - art. 263 k.p.k.

- Terminy tymczasowego aresztowania określone w art. 263 § 1 i 3 k.p.k. mają charakter względny, gdyż mogą być przekroczone w razie wystąpienia szczególnych okoliczności. W art. 263 § 4 k.p.k. ustanowiony został kolejny wyjątek, tym razem nie od zasady zawartej w § 1, lecz od wyjątków od niej określonych w § 2 i 3, co tworzy piętrową konstrukcję "wyjątku od wyjątku". Funkcja gwarancyjna maksymalnego terminu stosowania tymczasowego aresztowania z § 3 jest osłabiona, gdyż sąd apelacyjny może na podstawie art. 263 § 4 k.p.k. przedłużyć tymczasowy areszt nawet kilkakrotnie.

Czas trwania tymczasowego aresztowania - art. 263 k.p.k.

- Nowela z 27 września 2013 r. wprowadziła ograniczenia w możliwości przedłużania tymczasowego aresztowania ponad terminy określone w § 2 i 3 art. 263 k.p.k. Według nowego art. 263 § 4b k.p.k. przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania, o jakim mowa w § 4, nie stosuje się w odniesieniu do terminu określonego w § 2 (12 miesięcy), gdy kara realnie grożąca oskarżonemu za zarzucane mu przestępstwo nie przekroczy 3 lat pozbawienia wolności, a w stosunku do terminu wskazanego w § 3 (2 lata), gdy nie przekroczy ona 5 lat pozbawienia wolności, chyba że konieczność takiego przedłużenia jest spowodowana celowym przewlekaniem postępowania przez oskarżonego. Przy przedłużaniu czasu trwania tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym na okres ponad roku występuje więc zakaz dalszego jego przedłużenia, gdy realnie grożąca kara *in concreto* nie przekroczy 3 lat pozbawienia wolności, zaś w stadium sądowym - przy przedłużeniu aresztowania na ponad 2 lata - jeżeli nie przekroczy ona 5 lat pozbawienia wolności.

Czas trwania tymczasowego aresztowania - art. 263 k.p.k.

- art. 263 § 6 k.p.k.: Z wnioskiem o przedłużenie okresu tymczasowego aresztowania należy wystąpić, z jednoczesnym przesłaniem właściwemu sądowi akt sprawy, nie później niż 14 dni przed upływem dotychczas określonego terminu stosowania tego środka.
- art. 263 § 7 k.p.k.: Jeżeli zachodzi potrzeba stosowania tymczasowego aresztowania po wydaniu pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji, każdorazowe jego przedłużenie może następować na okres nie dłuższy niż 6 miesięcy.

	Sąd rejonowy	Sąd rejonowy właściwy do rozpoznania sprawy	Sąd okręgowy właściwy do rozpoznania sprawy	Sąd apelacyjny, w którego okręgu toczy się postępowanie
Postępowanie przygotowawcze	Maksymalnie 3 miesiące	Do 12 miesięcy, wliczając 3 miesiące	Do 12 miesięcy, wliczając 3 miesiące	Na okres oznaczony ponad 12 miesięcy
Postępowanie sądowe		Na czas oznaczony nie dłuższy niż 2 lata do chwili wydania wyroku przez sąd I instancji	Na czas oznaczony nie dłuższy niż 2 lata do chwili wydania wyroku przez sąd I instancji	Na okres oznaczony ponad 2 lata w postępowaniu sądowym

Czas trwania tymczasowego aresztowania - art. 263 k.p.k.

- Okres tymczasowego aresztowania liczy się od dnia zatrzymania! (art. 265 k.p.k.)

Kazus

Popularny piosenkarz Andrzej A. cieszył się niezwykłym powodzeniem wśród fanek. Gdziekolwiek się ruszył, otaczał go tłum wielbicielek, które bardzo wnikliwie analizowały jego życie prywatne. W rezultacie do organów ścigania wpłynęło zawiadomienie o popełnieniu przez Andrzeja A. przestępstwa z art. 206 k.k.

Art. 206 k.k. Kto zawiera małżeństwo, pomimo że pozostaje w związku małżeńskim, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Po przeprowadzeniu czynności sprawdzających Policja wszczęła dochodzenie. Andrzej A. przyznał się do popełnienia zarzucanego mu przestępstwa, a nawet zwierzył się funkcjonariuszowi Policji w trakcie przesłuchania w charakterze podejrzanego, że wkrótce ma zamiar wstąpić w kolejny związek małżeński, gdyż ostatnio spotkał „kobietę swojego życia”. O treści tych zwierzeń podejrzanego zawiadomiony został prokurator nadzorujący postępowanie przygotowawcze. W tej sytuacji prokurator zwrócił się do sądu rejonowego o zastosowanie tymczasowego aresztowania wobec podejrzanego Andrzeja A. na podstawie art. 258 § 3 k.p.k.

Sąd rejonowy zastosował tymczasowe aresztowanie wobec Andrzeja A. na okres 3 miesięcy, a następnie wobec przedłużającego się dochodzenia przedłużył areszt tymczasowy do czasu ukończenia postępowania przygotowawczego w tej sprawie.

- ▶ Oceń na podstawie obowiązujących przepisów przedstawiony stan faktyczny.
- ▶ Czy przedłużenie tymczasowego aresztowania przez sąd rejonowy było zgodne z przepisami k.p.k.?
- ▶ Czy aresztowany Andrzej A. może zaskarżyć decyzję sądu o tymczasowym aresztowaniu? W jaki sposób?

Nieizolacyjne środki zapobiegawcze

Nieizolacyjne środki zapobiegawcze

- poręczenie (majątkowe, społeczne, osoby godnej zaufania)
- dozór Policji
- nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym
- zawieszenie w wykonywaniu czynności służbowych lub wykonywaniu zawodu
- nakaz powstrzymywania się od prowadzenia określonej działalności
- nakaz powstrzymywania się od prowadzenia określonego rodzaju pojazdów
- zakaz opuszczania kraju

Poręczenie majątkowe

- Poręczenie majątkowe jest nieizolacyjnym środkiem zapobiegawczym. Jego istota najogólniej rzecz ujmując, sprowadza się do złożenia gwarancji majątkowej, mającej zapewnić określone zachowanie się oskarżonego. Chodzi o gwarancję tego, że oskarżony nie ucieknie, nie ukryje się, a także nie będzie w inny sposób utrudniał prowadzonego postępowania (art. 268 § 1 k.p.k.).
- Poręcznie majątkowe, obok dozoru Policji stanowi podstawową wolnościową alternatywę dla tymczasowego aresztowania.

Poręczenie majątkowe

Przesłanki zastosowania poręczenia majątkowego:

- przesłanka ogólna (art. 249 § 1 k.p.k.)**
- przesłanki szczególne (art. 258 § 1 - 3 k.p.k.)**

Poręczenie majątkowe

- Poręczenie majątkowe można łączyć z innymi nieizolacyjnymi środkami zapobiegawczymi, np. z dozorem Policji.
- Zgodnie z art. 266 k.p.k. poręczenie majątkowe może złożyć oskarżony albo inna osoba. Chodzi o oskarżonego *sensu largo* (art. 71 § 3 k.p.k.), co oznacza, że poręczenie może pochodzić również od podejrzanego, przy czym w postępowaniu przygotowawczym środki zapobiegawcze można stosować tylko względem osoby, wobec której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów (art. 249 § 2 k.p.k.).

Poręczenie majątkowe

- Poręczenie majątkowe może występować w postaci pieniędzy, papierów wartościowych, zastawu lub hipoteki; wybór w tym zakresie należy do oskarżonego lub poręczającego. Organ procesowy może jednak odmówić przyjęcia danej postaci poręczenia, jeżeli uzna, że nie jest ono wystarczające dla zapewnienia prawidłowego toku postępowania. W trakcie postępowania dopuszczalna jest również zmiana przedmiotu poręczenia. Natomiast jego cofnięcie staje się skuteczne dopiero z chwilą przyjęcia nowego poręczenia majątkowego, zastosowania innego środka zapobiegawczego lub odstąpienia od stosowania tego środka (art. 269 § 3 k.p.k.).

Poręczenie majątkowe

- Poręczenie majątkowe stosuje sąd, a w postępowaniu przygotowawczym także prokurator (art. 250 § 4 k.p.k.). Sąd może zastosować poręczenie majątkowe w postępowaniu przygotowawczym wówczas, gdy odmawia zastosowania tymczasowego aresztowania lub jego przedłużenia bądź gdy rozpoznaje zażalenie na postanowienie w przedmiocie tymczasowego aresztowania.
- W przedmiocie poręczenia majątkowego organ procesowy orzeka postanowieniem. Chodzi zarówno o zastosowanie tego środka, jak i jego uchylenie lub zmianę.

Poręczenie majątkowe

- Osobę składającą poręczenie zawiadamia się o każdorazowym wezwaniu oskarżonego do stawienia (art. 267 k.p.k.)
- Poręczający jest w pewnym sensie gwarantem prawidłowego zachowania się oskarżonego, albowiem jest on zobowiązany niezwłocznie powiadomić sąd lub prokuratora o wiadomych mu poczynaniach oskarżonego, zmierzających do uchylenia się od obowiązku stawienia się na wezwanie lub do utrudniania w inny bezprawny sposób postępowania (art. 273 § 2 k.p.k.). Dlatego też posiadanie informacji o każdorazowym wezwaniu oskarżonego stanowi warunek prawidłowego wykonania obowiązków ciążących na poręczającym.

Poreczenie majątkowe

- Wyróżnia się dwie formy przepadku przedmiotu bądź ściągnięcia sumy poręczenia (art. 268 § 1 k.p.k.):
 1. obligatoryjny przepadek przedmiotu lub ściągnięcie sumy poręczenia następuje w razie ucieczki lub ukrycia się oskarżonego
 2. fakultatywny przepadek przedmiotu lub ściągnięcie sumy poręczenia następuje, jeśli oskarżony w inny sposób utrudnia postępowanie karne (np. matactwo).

Poreczenie majątkowe

- O przepadku przedmiotu poręczenia lub ściągnięciu sumy poręczenia orzeka z urzędu sąd, przed którym postępowanie się toczy, a w postępowaniu przygotowawczym na wniosek prokuratora - sąd właściwy do rozpoznania sprawy (art. 270 § 1 k.p.k.).

Poręczenie społeczne

□ Art. 271 k.p.k.

§ 1. Od pracodawcy, u którego oskarżony jest zatrudniony, od kierownictwa szkoły lub uczelni, których oskarżony jest uczniem lub studentem, od zespołu, w którym oskarżony pracuje lub uczy się, albo od organizacji społecznej, której oskarżony jest członkiem, można, na ich wniosek, przyjąć poręczenie, że oskarżony stawi się na każde wezwanie i nie będzie w sposób bezprawny utrudniał postępowania; jeżeli oskarżony jest żołnierzem, można przyjąć poręczenie od zespołu żołnierskiego, zgłoszone za pośrednictwem właściwego dowódcy.

§ 2. Do wniosku o przyjęcie poręczenia zespół lub organizacja społeczna dołącza wyciąg z protokołu zawierającego uchwałę o podjęciu się poręczenia.

§ 3. We wniosku o przyjęcie poręczenia należy wskazać osobę, która ma wykonywać obowiązki poręczającego; osoba ta składa oświadczenie o przyjęciu tych obowiązków.

Poręczenie osoby godnej zaufania

- Poręczenie osoby godnej zaufania (art. 272 k.p.k.) polega na przyjęciu od osoby poręczającej zapewnienia, że oskarżony (podejrzany) stawi się na każde wezwanie i nie będzie w sposób bezprawny utrudniał postępowania.**
- Postanowienie o poręczeniu osoby godnej zaufania wydaje sąd lub prokurator. W postanowieniu należy określić obowiązki oskarżonego.**

Dozór Policji

- Dozór Policji to nieizolacyjny środek zapobiegawczy uregulowany w art. 275 k.p.k.
- Organami stosującymi dozór są prokurator i sąd. Dozór policyjny orzekany jest w formie postanowienia, a oskarżony (podejrzany) ma obowiązek stosowania się do wymagań zawartych w postanowieniu.

Dozór Policji

- Dozór może być połączony z innym nieizolacyjnym środkiem zapobiegawczym, np. poręczeniem. Może być stosowany zarówno w postępowaniu przygotowawczym, jak i sądowym. Nie jest ograniczony terminami, trwa zatem do jego odwołania lub do prawomocnego zakończenia postępowania.

Dozór Policji

Obowiązki oskarżonego mogą polegać na:

- zakazie opuszczania określonego miejsca pobytu
- zgłaszaniu się do organu dozoru w określonych odstępach czasu
- zawiadomianiu organu o zamierzonym wyjeździe oraz o terminie powrotu
- zakazie kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami
- zakazie zbliżania się do określonych osób na wskazaną odległość
- zakazie przebywania w określonych miejscach
- innych ograniczeniach swobody oskarżonego, niezbędnych do wykonywania dozoru

Dozór Policji

warunkowy dozór Policji - art. 275 § 3 k.p.k.

- Jeżeli zachodzą przesłanki zastosowania tymczasowego aresztowania wobec oskarżonego o przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej na szkodę osoby najbliższej albo innej osoby zamieszkującej wspólnie ze sprawcą, zamiast tymczasowego aresztowania można zastosować dozór, pod warunkiem że oskarżony w wyznaczonym terminie opuści lokal zajmowany wspólnie z pokrzywdzonym oraz określi miejsce swojego pobytu.

Nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego

- Artykuł 275a k.p.k. statuuje środek zapobiegawczy, którego istotą jest nakazanie oskarżonemu (podejrzanemu) o popełnienie przestępstwa z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej okresowego opuszczenia lokalu, zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym.
- Stosuje się go na okres nie dłuższy niż 3 miesiące!

Nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego

- Środek zapobiegawczy z art. 275a k.p.k. w postępowaniu przygotowawczym stosuje prokurator na wniosek Policji albo z urzędu, a także sąd właściwy do rozpoznania sprawy w I instancji, ale tylko w sytuacji, gdy przesłanki jego zastosowania trwają i należy dokonać przedłużenia stosowania nakazu opuszczenia lokalu na dalsze okresy nie dłuższe niż 3 miesiące. Sąd właściwy do rozpoznania sprawy w I instancji dokonuje tego na wniosek prokuratora. W postępowaniu sądowym środek ten stosuje sąd właściwy do rozpoznania sprawy.

Zawieszenie w czynnościach

- Zawieszenie w czynnościach (art. 276 k.p.k.) jest kolejnym nieizolacyjnym środkiem zapobiegawczym, który występuje w kilku postaciach i może być stosowany jako:**
 - 1) zawieszenie oskarżonego (podejrzanego) w czynnościach służbowych lub wykonywaniu zawodu**
 - 2) nakazanie powstrzymania się od określonej działalności lub od prowadzenia określonego rodzaju pojazdów.**

Zawieszenie w czynnościach

- Decyzja o zastosowaniu tego środka zapobiegawczego wydawana jest przez sąd lub prokuratora w formie postanowienia, na które przysługuje zażalenie.
- Zarówno zawieszenie w czynnościach służbowych lub wykonywaniu zawodu, jak i nakaz powstrzymania się od określonej działalności lub od prowadzenia określonego rodzaju pojazdów podlegają zaliczeniu na poczet odpowiadających im środków karnych.

Powstrzymanie się od prowadzenia określonego rodzaju pojazdów

- Nakaz powstrzymania się od prowadzenia określonego rodzaju pojazdów sprowadza się do tego, aby oskarżony przez okres jego obowiązywania nie prowadził pojazdów wskazanych w postanowieniu o zastosowaniu środka zapobiegawczego. Dokładne określenie jego zakresu przedmiotowego pozostawione zostało do uznania organowi procesowemu. Chodzić może np. o pojazdy mechaniczne, niemechaniczne, ciągniki rolnicze czy motorowery.**

Zakaz opuszczania kraju

Art. 277 k.p.k.

§ 1. W razie uzasadnionej obawy ucieczki można zastosować w charakterze środka zapobiegawczego zakaz opuszczania przez oskarżonego kraju (**zakaz prosty**), który może być połączony z zatrzymaniem mu paszportu lub innego dokumentu uprawniającego do przekroczenia granicy albo z zakazem wydania takiego dokumentu (**zakaz złożony**).

§ 2. Do czasu wydania postanowienia w przedmiocie, o którym mowa w § 1, organ prowadzący postępowanie może zatrzymać dokument, jednakże na czas nie dłuższy niż 7 dni. Do odebrania dokumentów stosuje się odpowiednio przepisy rozdziału 25.

Zakaz opuszczania kraju

- O zastosowaniu zakazu opuszczania kraju powiadamia się organy Straży Granicznej i organy paszportowe po to, aby uniemożliwić przekroczenie granicy albo wydanie dokumentu uprawniającego do jej przekroczenia. Odebrany paszport składa się w depozycie sądowym, równoległe informując o tym organ paszportowy.